

József Attila *Tiszta szívvel* című verséről

„A most 19 éves költő apátlan-anyátlan árva és kényszerűségből már tanulóéveiben megszerezte az irodalomtörténészek számára okvetlenül szükséges romantikus életrajzi adatokat...” A kortárs és a barát-szemtanú, Hont Ferenc írta ezeket a sorokat a fiatal József Attiláról, hitelesítve a versekből kiolvasható költői magatartást, József Attila költői önlátásának jegyeit, élete értelmezése mások számára is megnyíló vonásait. Természetesen nemcsak „romantikus életrajzi adatokról” van itt szó, hanem romantikus önszemléletről is, az életrajzi adatok romantikussá színezett költői felhasználásáról, József Attila ihletkörében központi szerepéről, melyben az apátlanság-anyátlanság a döntő motívumok egyike.

Szinte első (ránk maradt) verse óta életrajzának ez a motívuma foglalkoztatta. Ezt színezte, alakította, formálta, érzelmileg ezt mélyítette, miközben egy lázadó messianizmussal elegy vagabundus magatartás felé sarkított, a *Tiszta szívvel* című versében pedig harmonikus alkotásként örökítette meg – pályája e szakasza csúcán, egy sajátos emberi és költői holtponthoz kifejezésékként. Mert József Attila 1925 körül emberként is, költőként is válságba jutott, s ha szabad a „válság harmóniájáról” beszélni, akkor a *Tiszta szívvel* ennek maradandó megfogalmazása egy vargabetűnek a végén, amely a Ferencvárosból indult el, Makón, majd Szegeden át Bécsbe vitte, s innen tovább Párizson át szülőföldjére, költészete igazi ihlető körébe: Budapestre. A *Tiszta szívvel* immár Szegeden túl, de még Bécsen innen láttatja a költőt, tehát még az az érzelmi állapot villan fel ebben a versben, amelynek hajszalerei egész addigi költészetét át- meg átfonták s táplálták emberi magatartását is, megszabó módon játszottak bele a magáról alkotott kép formálásába, a világhoz való viszonya kialakításába.

Az árvaság és nincstelenség „kincseivel” érkezett amolyan garabonciás diákként Budapestről a messzi s határ menti Makóra, egy kicsit az isten háta mögé is. Rendezetlen családi körülményekből csöppent rendezetlen anyagi, egzisztenciális körülmények közé: a jég hátán kellett volna élnie, hogyha nem nyúlnak érte baráti kezek, hogy megmentsék az árva fiút. Erejük azonban arra már nem futotta, hogy rendezett, s a Ferencváros proletárvilágát idegeiben őrző fiatalembernek harmonikus világképet kínáljanak fel. Maguk is bohémeknek számítottak a józan kisvárosnak, Makónak szemében. József Attilát is a bohémia felé ragadták; abba a lázongó romantikába, mely az anyagi rendezetlenségből, a nincstelenségből, a társadalomból való kiszorultságból kovácsol tőkét magának.

A légkör tehát kedvezett annak a költői attitűdnek, mely a maga hiányai-
ba kapaszkodott, s ebből alakította ki sajátos szerepét, amelynek költészetét
kellett táplálnia. Kezdetben a francia és a magyar szimbolizmus hatására a
művész társadalmon kívülsége volt előtérben, hiszen a fiatal József Attila
a Nyugat-nemzedék költői iskolájába járt, hogy később az embernek – s e
fogalom keretén belül saját magának társadalmon kívülsége foglalkoztas-
sa. Az „elveszett nemzedék” egy magyar változata készült többek között Jó-
zsef Attila e kori költészetében is, s ennek hatására nála is megszólal „az a
bizonyos vagabundus-hang” az „árvaság, elhagyatottság, világbavettség
kifejezésére” (Szabolcsi Miklós), mely a bohémség kezdeti állapotát futotta
be, kissé már a nihilizmusra is kacsingatva. A „szerep” tehát 1925 körül már
az étellel azonosult, melynek nyomait a költő verseinek érzelmi síkjai oly
híven megőrizték. A *Szépség koldusának* bohémiája helyett most a társa-
dalmat tagadó vagabundus magatartás uralkodik el rajta, a lázadóé, aki
azonban a maga nyomorúsága látványába hol egykedvű vállrándítással, hol
borongó önsajnálkozással, hol öreges bölcsességgel merül, hogy innen anar-
chista lázadásba csapjon át burzsujnak és proletárnak egyértelmű s már-
már sematikus látásával. Így bontotta ki József Attila azoknak az élethely-
zeteknek belső logikáját, amelyekbe sorsa alakulása ragadta, s így szólaltat-
hatta meg a *Tiszta szívvel* című versében maradandó módon ifjúkorának
zavarai közepette azt a magatartást, melyet az irodalomtörténet-írás immár
„*Tiszta szívvel-attitűdnek*” nevez, megragadva egy sajátos élethelyzetet,
amely messze túlmutat a költő egyéni élete képén, s mai olvasója szemében
egy nemzedék vallomásának erejével hat, még akkor is, ha tudjuk, hogy köl-
tőnk pályájának további alakulása során nemcsak továbbfejlesztette a *Tisz-
ta szívvel*-ben feldolgozott életelemeket, hanem merőben másként értel-
mezte is azokat az érzelmi mozzanatok; háttérbe szorítva az értelmieket,
a bölceletieket helyezte előtérbe, eluralkodhatta az okoknak és okozatok-
nak azt a szigorú rendszerét, amely csak megértett társadalmi összefüggé-
sekben mutatja meg magát.

Egy lélekállapot kicsapódása ez a költemény, amelyben ugyan az egyéni élet vonatkozásai a maguk nyers, szinte naturalis könnyörtelenségével munkálnak, az általánosításnak s vele a személytelenségnek olyan relációit is tartalmazzák azonban, melyek inkább a korhangulat, mint az egyéniség színeit adják a versnek. Nem véletlen, hogy József Attila később is él e versben megragadott problémák továbbalakításával anélkül, hogy a „*Tiszta szívvel-attitűdre*” is visszatérne, mint ahogy az is természetes, hogy e téma nagyon is általános volta következtében József Attila legtöbb kortársánál, a háború végén vagy közvetlen a háború utáni években megszólaló költőknél - Szabó Lőrinctől Erdélyi Józsefíg - ugyancsak felbukkan. A József Attila-filológia legközvetlenebbül éppen Erdélyi József lírájára mutatott a „*Tiszta szívvel-attitűdöt*” vizsgálva, mondván, hogy Erdélyi talált ilyen hangokat már 1922-ben erre a témára ilyen soraiban:

*Nékem virult, ami hullik,
Tőlem telik, rajtam múlik,
Árva vagyok, mint az Isten...*

„Elveszett nemzedék” hangja ez, azé a nemzedéké, amely gyermekként élte át a háborút, kamaszkora forrongásával a forradalmak éveit, s a világra nyíló szeme az ellenforradalom sötétségébe borult ország életét láthatta csak a megcsappant életlehetőségekkel, s tudomásul kellett vennie feleslegességét ebben a világban - éppen akkor, amikor maga, élettől duzzadóan, húszévesként készült világot hódítani. Csoda-e hát, hogy legelső mozdulata a lázadó tiltakozás volt, magatartása pedig a romantikus pózok felé toledott - önmagába kapva, de önmagára utaltan is. József Attilában is egy latens Kakuk Marci stílusa és modora lappangott, s ha nem talál szervező s a társadalmi forradalom hitében élő irányt adó mozgalomra, könnyen az egyéni lázadás, valóban a vagabundus magatartás frivol s mármár narcisszoid önkényébe futott volna. József Attila elsősorban költői vonatkozásait és magatartásbeli kihangzásait élte és írta meg, hiszen még majd egy évtizedig kellett birkóznia e témával, hogy annak minden, elsősorban pedig bölcséleti lehetőségeit költőileg s magas fokon megragadhasa. A *Tiszta szívvel* összegezése s sokfelé mutató, sokarcú kérdésnek, hangulati reflexeinek összefogása, melyre szinte egész addigi költői pályáján készült, de amelyet azután - már Szegeden s kissé színpadiasan - éppen e vers kapcsán keletkezett Horger-eset segítségével is oly gyorsan levetkezett Bécs és Párizs Sturm und Drangjával.

A téma azóta foglalkoztatta, mióta versben kezdett gondolkodni, hiszen a „De szeretnék gazdag lenni” kezdetű, elsőként ránk maradt versének már - vágyképként - ez az ihletője, s később is, a *Tiszta szívvel* előtt, nemegyszer kísérli megfogalmazni, mint pl. az *Igaz, őszinte búcsúban*:

*Nincs tartozásom: Mind adó volt,
mellyel a világ szűken hódolt.*

*Abból se maradt semmi másnap.
S panasz se kell, azt adja másnak!*

*Hogy panaszkodtam néha mégis?
Hát szennyes néha még az ég is!*

*Átélttem már tizennyolc évet
s láttam, mit ér az emberélet.*

*Nem tarthat mások akaratja,
én elmegyek, ha kedvem tartja.*

*Szeretsz? Ne menjek? ... Vérré lestél,
ó, kínban gyönyörködő testvér!*

Nemcsak a hetykének érzett, kiábrándult emberi magatartás, a tizen-nyolc év tapasztalataival való kérdésszerű kiállás azonosságára kell gondolnunk, hanem az olyan formai elemekre is, amelyek a *Tiszta szívvel*-ben is nagy szerepet játszanak. Nemcsak a már most feltűnő *nincs* szóra utalhatunk, amely ezt a verset bevezeti, hanem az *s* hangok sokaságára is, amely a vers zenei képletének döntő elemét jelenti, s teszi az *Igaz, őszinte búcsút* a *Tiszta szívvel* előképévé, annál is inkább, mert abban a versrajzolta emberi magatartás is már feldereng. A villámokkal terhes ég, a „nincs tartozásom” világgal szakító szabadsága, s ebből következően az „én elmegyek, ha kedvem tartja” önkénye még erősen rajzolt romantikával van teli, s benne a szenvelgés is erősen uralkodik, de a leszámolás és a számvetés mozzanata már jellegzetesen a „*Tiszta szívvel-attitűd*” sajátja.

Ugyanígy őrzi e költemény némely gondolatait az *És keressük az igazságot* című verse is:

*Nincsen batyunk, csak az agyunk,
betyárkodó Ábel vagyunk,
nem kérdik, hogy szívünk dög-é,
gondolatunk az ördögé,
lelkünket meg Isten fogja
sziklaszántó ostorosba.*

Hogyha tél van, hát didergünk...

*ínség, asszony nem bír velünk,
északnak meg délnek megyünk,
koldusokkal parolázunk,
ott a tanyánk, ahol ázunk,
összenőtt már a két kezünk
s nem könyörgünk, nem vétkezünk,
nagy éhünk van s nem éhezünk,
mindig korábban érkezünk...*

A versek kapcsán fel kell figyelni arra, hogy az irodalmias pózok be-
lejárásának a költő intimebb megnyilatkozásaiba, hiszen a magatartás mé-
lyén a költő legbensőbb sajátja, költői művét mindvégig foglalkoztató, utol-
só verséig vele maradó gondolata van. A *Kakuk Marci* verset is még csak
ezután írja majd meg, mintegy kiírva e témából mindazt, ami majd a *Tisz-
ta szívvel*-hez viszonyítva sallagnak, fölösleges cicomának látszik.

De az előzmények közé melodikus megoldások is tartoznak, mintha a
költői műhely egésze is, ösztönösen, ebben az időben a „*Tiszta szívvel-at-
titűd*” kimunkálásán dolgozna. A *Kertész lesznek* című például már ennek
a dallamát idézi:

*Tejet iszok és pipázok,
jóhíremre jól vigyázok,
nem ér engem veszedelem,
magamat is elültetem.*

*Kell ez nagyon, igen nagyon,
napkeleten, napnyugaton -
ha már elpusztul a világ,
legyen a sírjára virág.*

A síron növvő virág képe egészen egyértelműen a *Tiszta szívvel*-nek ek-
kor még csak csírában mozduló érzelmes képzetére utal - azt a költőiséget
jelzi, amely éppen e képzetbe szorult, a *Tiszta szívvel*-ben pedig érzelmi
telítettségű kifejezéssé ért. Csak majd a *Kertész lesznek*nek ritmikai szim-
metriáját kell megtörnie a költőnek, hogy ennek derűje ellenében a *Tiszta
szívvel* aszimmetriájával a tragikus hang és mondanivaló kapja meg a ma-
ga ritmikai megoldását is a kétütemű sorok 4+3-as szótagképletével.

A vers 1925 márciusában már kész volt, szinte születésnap ajándék-
ként hat, annál is inkább, mert tudjuk, a költő nemegyszer éppen születé-
se dátuma körül fordult vizsgálódva és értelmén tűnődve a maga életének

problémája felé. Erre a versére pedig, mint jeleztük, hosszan készült is – ezért látjuk egy darabból, egy erőteljes mozdulattal kivájt költeménynek. „A vers már első közlésekor teljesen kész, a változatok közt a Nincsen apám se anyám című kötetéig úgyszólván csak helyesírási eltérések vannak...” – olvashatjuk a költő versei kritikai kiadásának jegyzeteiben. Nem lesz tehát véletlen, hogy a *Tiszta szívvel* szinte az első olyan József Attila-verse, amelyen rajta van a költő elidegeníthetetlenül egyéni pecsétje, amelynek mind formai, mind gondolati elemzése a költészet szép összhangját mutathatja ki.

Első versszaka tökéletes helyzetkép: az egyedül maradt ember érzésvilágának rajza. Szó szerint igaz minden szava, melynek igazságát a versszak hét *se* szócskájának a tagadása, nyomatékos hangsúlya húzza alá. A szak egyetlen ígéje, a *nincsen* is tagadást fejez ki, nyolc főneve pedig olyan fogalmakat jelöl, amelyek minden teljesnek tartott emberi élet számára szükséges, szinte nélkülözhetetlen velejárói. Árva, istennel és vallással régen leszámolt már, a haza iránt táplált illúziói is szertefoszlottak. Családja is szétrebbent a Mama halála után, gyámjával sorozatosak voltak összeütközései. Hontalannak érezte magát, s *nincsen* ami felidézze benne a szülői ház képét. Szerelmait pedig a boldogtalanság, a viszonzatlanság, a reménytelenség komorsága futotta be.

A második versszakban tovább folytatja negatív előjelű leltárát: a *van*-ok helyett a *nincsen*eket sorakoztatja fel. Éheznek. S tudjuk, nem költői szélszély írta e tény a versbe, hanem a rideg tényisztelet. De milyen hosszú ideig tartó hullámzást idéz elő majd ez az életadat a költő tudatában! Gondoljunk csak az *Óda* mellékdalára: „Csobog a langyos víz, fürödj meg! Íme a kendő, törülközz meg! Sül a hús, enyhítse étvágyad! Ahol én fekszem, az az ágyad.” S emlékeztessünk az *Ars poetica* nagy követelésére: „Ehess, ihass, ölelhess, alhass!...”, hogy jelezzük: a teljes élet képzetének az az ifjúkori, szinte öntudatlan megfogalmazása a költő legtartósabb élményeinek egyikévé lett, de mindvégig megmaradva vágyálomnak, a *nincsen* körébe tartozó s elérhetetlen, a maga számára nem realizálható képzetnek. Úgy, ahogy az *Eszmélet*ben megfogalmazta: „Csak ami nincs, annak van bokra...”

„Ami van, széthull darabokra” – folytathatnánk az *Eszmélet* IV. versének újabb gondolatával, hiszen a *Tiszta szívvel*-ben is a *nincsenek* után fordul a vers iránya, mert a költő leírja az egyetlen *van*ját: húsz esztendejét, egész fiatalágát, amelynek szép szándékaival világokat lehetne megváltani. Mi sem természetesebb, hogy ezt az egyetlen *van*t kínálja eladásra.

Versünk első része zárul itt, amely kontrasztokra, disszonanciából épített összhangzásból készült. József Attila valószínűleg ösztönösen talált a *nincsenek*et kifejező főnevek végén a birtokos személyragozása m-jeinek

felelésére a tagadószavakkal, a két versszakban ugyanis tízszer halljuk a szavak végén az m-et, amit még megtold a *hatalom* főnév szóvégi m-je is, valamint az ige egyes szám első személyének ragja, amely ugyancsak m. Így a verssorok élesen elválnak, úgyhogy a tagadószavak sistergő s hangja az m-ek lágyasága miatt szinte uralkodnak az ütemeken, és a kétféle hang közötti távolság miatt (mert az ütem magasán kezdődik a se tiltó-tagadószókkal, de elhalóan, lágyan zárul a birtokos ragozás m-jeiben) a vers alap-mondanivalóját hordozó tagadás kiválik a sorból és önmaga súlyával, jelentéstartalmával hat. A zenei elemek kontrasztjai megsemmisítik egymást, és a tartalom, a főnevek hordozta fogalmi jelentés érzelmi súlya minden korlátozás nélkül érvényesülhet. A második versszak két utolsó sorának h hangjai pedig (hús, hatalom, hús) már hanghatásokban is a következő rész lágyabb, puhább, révedezőbb hangulatába visznek át, arra készítene elő.

S ahogy az első versszak a mélyhangúsággal indult, a második szak ugyancsak azzal zárul, körülölvén a magas hangú szavakat. S így, a hangok számaránya ellenére (hiszen 34 magasra 21 mély hang jut) a mély hangok kiváltotta komorság, szomorúság zenei benyomásával kapja meg ez a rész a borongó hangulat uralkodó vonását.

A harmadik szakasz a következtetésé, ha az első kettő a tények felsoroztatásáé volt. A logikai művelet egyszerű, hiszen a leltár negatív, a nincstelenség éppen ezért dacot csíhol. A „Hús esztendőm hatalom,/hús esztendőm eladom” gondolatának ez a dac adja meg a hangulatát. A felötöltött kérdésre tovább fokozódik a dacos feleletkeresés, most már a hús esztendő nyers rusztikumát, zsargonját is jelző „hát az ördög veszi meg” megfogalmazásával. S ezen is túl – a konklúziókban, egészen a „tisztá szívvel” elkövetett gyilkosság gondolatáig, a „nekem nincs mit veszítenem” felismerésének kietlenségéig. Nem lesz véletlen, hogy a költő éppen e gondolat megfogalmazásakor írja le az első jelzős szót („Tiszta szívvel betörök”), mintegy a gondolat rettenetességét egyensúlyozva.

A következő szakasz első két sorában kétszer is felemelkedik a hangsor a nincstelenség bánatos mélyeiből a dacos nekiszegülésbe. Az első sorban mintha még aránylag nehezen szakadna el a mély hangoktól, híven követve a kifejezés síkján is a gondolat egyelőre még tétova nekiindulását. A második sorban már a „hát az...” szaggatott, rövid szavaival ível felfelé a reflexió. Két gondolat nekifutása ez, s a hangsor a költő fölé magasodó kérdéseket idézi. A harmadik sor magas hangú: megoldódott a kérdés – a versdallam is jelzi a szavakban megfogalmazott gondolatot a kemény í-kkel és a sorok végén a kényszerű megállapodást, belenyugvást sugalló ö hangokkal. De az utolsó sor szaporább szóvétele a létkérdés, a bizonytalanság, tétovázás, megrokkanás rezzenését is jelzi, arról árulkodva, ami a költői

szavak mögött lapul meg. A versszak kétféle hangrendje (az első kettő lejtést mutat) ellentétet és az ellentétek kiegyensúlyozott egységét is sugallja. A gondolat félve szökik fel az elkeseredésig, a „tisztaszívű” gyilkolás gondolatáig, és ott megáll, minthogy onnan út már nincs tovább.

A negyedik versszakban a harmadik szak kimondta súlyos és tragikus gondolatok következményeit latolgatja a költő. Az első sor ténymegállapításai még a magabiztos embert mutatják: „Elfognak és felkötnek” - írja. Mi más is történhet vele? De mi is? A halál gondolatára ellágyul - a nagy dac szinte semmivé válik, a nagy elkeseredés mehökkent csodálattá alakul, amikor meglátja addig fel nem fedezett gazdagságát. S milyen keresettek, válogatottak a jelzők, amelyek most eluralkodnak a sorokon - hosszú tűnődések gyümölcseiként. Egy nagyon szegény ember nagy gazdagsága villan meg bennük. Hol van már az első versszakban kifejezett nagy nincstelenség komor és ünnepélyes harangkondulásaitól, amelyek egy élet árverésén akarták a „semmi többet harmadszort” leütni, vérszesen, halálosan?

A sorok zeneisége itt is híven ível a gondolattal. Az első sorában a domináló magas hangok a beletörődést, a bizonyosságot jelzik. A második és a harmadik sor magasba indulása mélyből törő, a lelke legmélyéből fakadó sóhajok dallamát hozzák, míg a negyedik sor magas hangjai gordonkahanon beszélnek a költő legnagyobb gazdagságáról, a „gyönyörűszép szívről”. A nyelv szinte valamennyi zenei eleme felsorakozik, munkába áll e három sorban, hogy kamatozzék a Nyugat-nemzedék költői iskolájának minden ilyen jellegű tapasztalata. A mássalhangzók zenéje szól itt, amelyben a lágy *l* hang az uralkodó (hat egymás után következő szóban van *l* hang). A költő ellágyulásának kifejezése ez. Az ugyanilyen arányban szereplő *f*-ek pedig az első rész *s-eivel* felelnek. S nem a rekedtté, fátyolosá vált hang képe a harmadik sor *h*-s alliterációja is?

S rímei! A vers első részeként felfogott szakaszokban mély hangok csengnek össze, s mély hangú rímek zárják a részt, hogy a második rész lágyabb, merengőbb hangulatát szépen csendesítsék meg, már-már visszhangozva, elhalóan a magas hangú asszonáncok: senkinek - veszi meg; betörök - ölk; felkötnek - elfödnek; fű terem - szívemen.

A költői témához állás, s ebből következően a vers rejtettebb felhangja, árulkodó sugallata, mint láttuk, a vers artistikumából, a Nyugat-nemzedék kimunkálta technikai eszmény tökélyéből csap ki. Ami a költő egyéniségének megnyilatkozása, az az ún. „*Tiszta szívvel-attitűd*” általánosabb vonatkozásain áttörve, tehát az immár költői tradíciónak tudott eredmények egyéni áthangolásából született meg, mint ahogy a költemény versformája jellemző példája a hagyományok áthasonlításának, egyéniesítésének is. „Nem véletlen - mondja Kiss Ferenc a költő ritmikájáról írott tanulmányában -, hogy ehhez a költői magatartáshoz olyan versformát választ,

amely történetileg kialakult hangulati értékénél fogva erősíti éppen ezt a hatást...”, „az egyszerű, rövid kétütemű sorok a *Vanitatum vanitas* óta itt élnek ki legintenzívebben lehetőségeiknek ezt a formáját”. Különben az analógia kiterjeszhető a vers egészére is: a kesernyésen gúnyos, fájdalomosan cinikus, leszámoláson inszisztáló hang és költői magatartás rokonsága kétségtelen, s bátran nevezhetjük a *Tiszta szívvel*-t a modern magyar költészet *Vanitatum vanitas*ának is.

Évek múltán is felkísért ez az alaphelyzet, ha az eredeti vers több ki-csengése közben el is némul már. Az *Eszmélet X.* darabja mintha a *Tiszta szívvel*-nek lenne az érett s eszmékkal telített, bölcselettel befuttatott újrafogalmazása:

*Az meglett ember, akinek
szívében nincs se anyja, apja,
ki tudja, hogy az életet
halálra ráadásul kapja
s mint talált tárgyat visszaadja
bármikor - ezért őrzi meg,
ki nem istene és nem papja
se magának, sem senkinek.*

A *Tiszta szívvel* anarchizmust sugalló felszíne helyett itt már a rezignáció húrjai rezegnek - egy életből kiszorult s a maga életét a világ megváltoztatására felhasználni nem tudó, ennek lehetőségétől megfosztott ember hangja ez már.

A *Tiszta szívvel*-nek meglepően gazdag irodalma van. Első megjelenésének idején már dokumentumértékét emlegették a kortársak, s mint József Attila dicsekedte: „hét cikket írtak róla”. Ignotus „lelkében dédelgette, simogatta, dűnnyögte és mormolgatta”, Hatvany Lajos szerint pedig „tiszta, mint zsolozsma, és hetyke, mint káromkodás: igazi magyar ének” ez a vers, „amellett, hogy nagyszerű költemény, legkifejezőbb emberi adat egy korszakból, melynek fiataltsága az első világháború után nem találta helyét e hazában”. Maga a költő *Curriculum vitae*ében talán legtöbbet éppen e verssel és e vers köré fonódó életrajzi mozzanatsorral foglalkozik - élete egyik legdöntőbb epizódjaként, s *Születésnapomra* című versének közép-pontjába is a *Tiszta szívvel* támasztotta hullámozást, sorsalakulást állította furcsán megtörő, játékosnak álcázott rímeivel. Így tapadt ehhez a vershez a költő életének egy szakasza, s így sorolható e költemény abba a sorba, amelybe az irodalmi köztudat Petőfi *Szeptember végén* című költeményét s Radnóti *Razglednicáit* is helyezte. E verseknél a költői életek is fokozottabb mértékben esnek latba, s így a *Tiszta szívvel* esetében is.